

Meddelelser fra det danske Hedeselskab.

1. Beretning om Hedeplantningernes Tilstand ved Viborg i Efteraaret 1868.

Af G. Morville, Overretsfagsfører.

Den vedholdende, usædvanlige Tørke, der i Aar har hersket hele Landet over, har som bekjendt udøvet en fordærvelig Indflydelse paa Markerne og deres Afgrøde. Skaden er imidlertid, i det mindste her i Egnen, ikke bleven indskrænket til Markerne. Selve Heden er bleven ikke lidet medtagen; men mulig er Egnen her værre stillet end andre, da det af Beretninger rundtom fra synes at freingaa, at Tørken har været størst i Midtpartiet af Jylland, noget som Hedebonden tilskriver de her stedfundne store Hedebrande, som han mener forhindre Dannelsen af Skyer, eller dog i alt Fald at der kan falde Regn. Paa mangfoldige Steder i Hederne heromkring seer man større og mindre Pletter med udgaaet, rødgul Lyng, især paa Skrænter, og det ikke blot hvor disse falde imod Syd, hvor dog ganske vist den største Udtørring har fundet Sted, men ogsaa hvor de falde imod Nord, saa at Aarsagen til Udtørringen i alt Fald for en Del maa søges i den straa Beliggenhed, der har bevirket, at den sparsomt faldne Regn hurtig er løben ned og alene er kommen det nedenfor liggende, lavere Terrain tilgode. Lyngdækkets større eller mindre Tæthed og Frodighed, selve Jordbundens Bestaaffenhed, Undergrunden osv. have selvfølgelig ogsaa udøvet nogen Indflydelse. Langs med Hedevejene bemærkes den

samme Udtørring, den samme rødgule L yng, en Følge af at Vejenes stærkt ophedede Sand har trukket Fugtigheden fra det nærmest liggende Jordsmøn til sig.

Har selv den haardsøre, gamle L yng ikke kunnet modstaa Tørken, kan man ikke undre sig over, at de i L yngten plantede Træer ogsaa have taget Skade; og denne Skade er temmelig betydelig.

Hvad først angaaer Plantage=Hegnene, da er en ikke ubetydelig Del af den derpaa i de senere Aar plantede Fyr, *pinus montana*, udgaaet, endstjønt dette Træ ellers paa Grund af sine dybtgaaende Rødder og sin Nøjsomhed plejer at modstaa en endog temmelig vedholdende Tørke. Men naar hele Diget bliver som gjennembagt, og saa tørt som Aske, og den gamle L yng paa Diget affvides, kan man hverken vente eller forlange, at *montana*=Fyrren skulde have holdt sig der.

Inde i Plantagerne har *montana*=Fyrren, baade den yngre og den ældre, holdt sig fortræffeligt, om den end ikke overalt har bevaret et saa fuldkommen frodigt Udseende, som i sædvanlige Aar, og jo længere man kjender dette til Læ og Forkultur saa lovende Træ, desto mere maa man synes om det. Selv paa Straaninger, hvor L yngten er udgaaet og i Regelen har taget de andre der plantede Træer med sig, har *montana*=Fyrren holdt sig, og det er kun hist og her, at man opdager den i lang Afstand iøjnefaldende og karakteristisk røde Bust, som den udtørrede *montana*=Fyr danner.

Pinus austriaca har ligeledes modstaaet Tørken udmærket godt, og *pinus sylvestris*, der ellers antages bedre end de fleste andre Naaletræarter at kunne taale en fugtig Bund, har paa flere Steder ikke blot holdt sig godt i Aar, men flere sygelige og saa godt som allerede opgivne Exemplarer have ligesom taget sig sammen og faaet et langt bedre og frodigere Udseende.

Da Granernes Rødder udbrede sig i Overfladen af Jorden, var det at vente, at den største Skade vilde tilføjes denne Naaletræart. Det er ogsaa Tilfældet, og i Regelen ere baade Rød- og Hvidgranerne overalt gaaede ud paa

de Steder, hvor Lyngen er affveden, ja flere endog 2 til 3 Alen høje Graner ere der døde. De yngre Hvidgraner synes at have lidt større Skade end de yngre Rødgraner, hvorimod Forholdet med Hensyn til ældre Exemplarer er omvendt. Da Tørken havde varet i nogen Tid, begyndte de unge Skud paa de angrebne Graner at hænge bøjede ned, Naalene bleve lyse, derefter gule, og tilsidst paa Rødgranerne røde, paa Hvidgranerne violette, og enhver Bevægelse af Træet bragte nu en Mængde Naale til at falde til Jorden.

Den ret mærkelige Observation er endvidere gjort her, at de i Foraaret 1868 plantede Rød- og Hvidgraner have staaet sig bedre end de i 1866 og 1867 plantede, imedens det Modfatte er Tilfældet med abies-Arterne (*pectinata* og *balsamea*), af hvilke de i Aar plantede have lidt mest.

Lærketræerne have lidt meget, selv paa Steder, hvor de andre Træer have staaet sig. Mange endog flere Alen høje Lærketræer ere blevne toptørre, og ikke faa ere fuldstændig udgaaede. Da de hidtil have holdt sig nogenlunde og have overvundet Følgerne af de Angreb, som Frost og Elden næsten hvert Aar have gjort paa dem, maa det antages for temmelig sikkert, at de ere bukkede under for den usædvanlige Tørke.

Ovenfor er anført, at Undergrunden ogsaa har spillet en Rolle ved den pletvise Affvidning af Heden. I Forbindelse hermed bør maasse anføres, at Tørken synes at have udøvet en gavnlig Indflydelse paa et Stykke Naaletræ-Plantage med en ahlagtig Undergrund. Plantningen er udført for c. 8 Aar siden, men først i Aar have Planterne begyndt at give noget Haab. Tørken har sandsynligvis befriet dem for den for store Fugtighed, ligesom sure og vaade Markjorder og de vaadeste Enger jo ogsaa iaar have givet den bedste Afgrøde. Det ahlagtige Lag ligger i det nævnte Stykke 1 til 2 Alen under Lyngen; men hvor Ahlen ligger meget overlig, vil man neppe have gjort en lignende Erfaring, ja maasse endog den stik modsatte.

Løvtræerne have ogsaa lidt meget, men de kunne lettere

komme sig igjen end Naaletræerne. Rønnen kunde man allerede i August fiende langtfra paa dens gule og røde Blade, og den var da allerede iført sin Oktober Dragt.

De unge Bøge bleve samtidig affvedne, og ikke faa af dem gif helt ud. Det samme var Tilfældet med Hvidellen. Større og ældre Hvidel paa god Hedebund have i Reglen holdt sig nogenlunde. Ret mærkeligt er det, at flere imellem Hvidellene tilfældig plantede Rødel ogsaa i Aar ere frodigere end Hvidellene og i Reglen ikke ere toptørre, saaledes som Tilfældet er med Hvidellene, og Rødellen synes herefter ikke at forlange fugtigere Bund end Hvidellen.

Paa Planteskolerne har Tørken virket særdeles skadelig. Kun med stort Besvær har man kunnet holde Liv i Froplanterne, og stærk Bedækning med Lyng har i Aar været mere nødvendig end ellers, og man har maattet lade den ligge længere Tid paa end sædvanlig. Flere Planter ere vel derved blevne noget fordrevne og geisle, men ved en anden Fremgangsmaade vilde Storfjedelen af Planterne ufejlbarlig være udgaaet. Udpriflingsbedene fra Foraaret 1868 have, selv hvor de have været omhyggelig og stærkt bestyggede, lidt ganske overordentlig, især dog Bedene med Hvidgran og Balsom-Gran, der ere langt kortere og spædere end Rød- og Edel-Granen af samme Alder. Over Halvdelen af hine er udgaaet, af Rødgranerne omtrent en Fjerdedel. De i Foraaret udprifkede montana-Fyr have holdt sig udmærket godt. Bøgene i Udpriflingsbedene havde allerede først i August faaet brune og røde Blade, men forhaabentlig ville de komme sig igjen til Foraaret 1869.

For at luge i Saa- og Udpriflingsbedene har man i Aar været fri; den Smule Ukrud, som kom der, har kun gjort Gavn.

Det er en Trøst, at en saa vedholdende Tørke hører til Sjeldenhederne, og at de affvedne Træer i Plantagerne, naar der tages fat med Kraft paa at ubedre, inden ikke lang Tid kunne være erstattede med andre frodige, og de stygge Minder derved udflettes; men de nye Planter ville dog i den noget

ældre Bevøring komme bag efter deres Sidemænd, og længe minde om det tørre Aar 1868, som desuden vil bringe sig i Erindring i Naaletræplantningerne ved Granernes usædvanlig korte Aarsflod.

Biborg, i December 1868.

2. Et Par Notitser fra Biborg Egnen om Oldenborrens Angreb paa Naaletræer.

Af G. Norville, Overretsfagfører.

Endstjønt det kan opstilles som Regel, at Oldenborren holder sig til Østkysten af Jylland og aftager efterhaanden imod Vest, findes der dog paa Halvøens Højderng overordentlig betydelige Masser af denne skadelige Bille. De mindre Stovpartier, Egepurrrer og Plantager, der allerede have en haard Kamp at bestaa med Vestenvinden, lide stærkt af dens Angreb. Egestovene og Egepurrrerne staa i enkelte Somre, „Oldenborre-Aarene“, aldeles bladløse til hen i August Maaned, og de unge plantede Bøge gaaer det ikke stort bedre. Ere først Egens Blade udviklede, forstaaes de andre Træer; indtil da maa Pilen, Birken, Hvidellen og Bøgen holde for. Der gives dog et Par Træarter, som end ikke Egen formaaer at trække Oldenborren bort fra, og endstjønt disse Træer ikke for Tiden spille nogen stor Rolle, er Oldenborrens Angreb paa dem dog ikke uden Betydning, da det vistnok med Rette antages, at de paa Heden have en Fremtid som nøjsomme og haardsføre Træer, og de med Iver dyrkes i de i de senere Aar anlagte Naaletræplantninger. Disse 2de Træer er picea alba, Hvidgran, og abies pectinata, Edelgran. De Hvidgraner og Edelgraner, der af en eller anden Grund, saasom bedre Laforhold, bedre Jordbund, Stedets højere Beliggenhed osv., rage frem over den øvrige Bestand, ere i Særdeleshed Gjenstand for Angrebene. En Klump af Oldenborrer, ofte saa stor som en Haand,

bedækker ikke alene det unge Topstud og de dette omgivende unge Sidesud; men næsten alle de nye Stud paa Træet, og Fortæringen gaaer saa grundig for sig, at hele Træets Væxt standses for dette Aar, og at det forbidte Træ gennem flere Aar selv i en længere Afstand viser sig som en Vanstæbning. Der kan ikke være Tvivl om, at det er selve de unge Grenstud, som Oldenborren fortærer, og da den vedbliver at fortære disse 2de Slags Naaletræer, selv naar den har sin Indlingsret, Bladene af Ege, i Nærheden, er der vel al Anledning til at antage, at de i høj Grad falde i dens Smag. Hvorvidt *abies balsamea*, Balsomgran, angribes af Oldenborren, har der endnu ikke været Lejlighed til at iagttage her; da den staaer nær ved Edelgran, er der vist Sandsynlighed derfor. — Paa de unge Stud af Rødgranen, *picea excelsa*, sees vel af og til en Oldenborre; men det er ligesom den er kommen der af en Fejltagelse, og den forlader i Reglen snart denne Gran for at kaste sig enten paa en Hvidgran eller en Edelgran. Det er ikke her bemærket, at der af Oldenborren er tilføjet Rødgranen nogen væsentlig Beskædigelse, og da selv de større, enkeltstaaende Rødgraner gaa fri, maa det antages, at Oldenborren ikke ynder dette Træ, og at den kun i Røds-tilfælde vil kaste sig over det. Hverken almindelig Fyr, eller *pinus austriaca*, eller *pinus montana* ere her i Eggen blevne angrebne, og det er end ikke bemærket, at deres Hanrakler ere blevne forbidte. Barketræet angribes derimod næsten hvert Aar og hømmes derved meget i sin Udvikling.

At Oldenborren kaster sig paa de højeste og frodigst voxende Træer, er maasse mindre uheldigt, end det ved første Øjeblik kunde synes; thi de Træer, der have faaet et saa stort Fremspring for deres Sidemand, at Oldenborren udelukkende falder over dem, ville i Reglen mere eller mindre blive ødelagte af Vestenvinden, og det er maasse overdraget Oldenborren at virke nivellerende, og at tvinge de Træer, der ville foran deres Kammerater, til smukt at vente efter og gjøre Følgestab med disse.

Har man i sine Løbelster anbragt *El*, *picea alba* eller *abies pectinata*, vil det være tilraadeligt om muligt hver Formiddag i Sværmetiden at afryste, indsamle og dræbe de Oldenborrer, som have sat sig paa dem.

Den Odelæggelse, Oldenborrelarven anretter paa de unge Naaletræers Rodder, navnlig i Udpriflingsbedene — Frøbedene gaa her som oftest fri, i alt Fald det første Aar — er bekjendt nok, og der er bleven gjort mange Forsøg paa at udrydde Larven af Plantestolerne. Efter den her indvundne Erfaring vil det uden Tvivl være hensigtsmæssigt hyppig at forlægge Udpriflingsbedene andetsteds hen, og altsaa ikke at have nogen fast Udpriflingsstole. Navnlig anbefales det i Plantagerne at foretage Udpriflingen paa Brandlinierne, og ikke at udprifle 2de Gange efter hinanden paa samme Sted. At der ved Gravningen af Jorden og ved Udpriflingen bør passes paa, og at enhver Oldenborre-Larve, man træffer, bør dræbes, er en Selvfølge.

Her forekommer baade den almindelige og den fortrandede Oldenborre, den førstnævnte dog formentlig hyppigst. I Foraaret 1868 have vi her i Egnen været aldeles fri for Oldenborrer, og de i de foregaaende Aar forbidte Hvid- og Odelgraner have anvendt alle deres Kræfter paa at faae Sporene af de gjentagne Odelæggelser udslettede, i hvilke Bestræbelser de dog særdeles ere blevene hæmmede ved den næsten uafbrudt vedvarende, Vegetationen standsende, Tørke.

Viborg, i December 1868.